

OLIB – KAŠTEL, foto: B. Kačan

OLIB – KAŠTEL,

obrambeno-stambena kula u naselju Olibu uza zap. obalu istoimenoga otoka. Nema podataka o njezinoj gradnji. Prema stilskim karakteristikama pretpostavlja se da je podignuta tijekom XVI. st. radi obrane otočana od iznenadnih napada osman. gusara. Uništena je u II. svj. ratu, a obnovljena 2012. – Kula Kaštel masivno je zidana četveroetažna građevina kvadratnoga tlocrta, dimenzija oko 7 m × 7 m. Podnožje joj je skošeno, a prema vrhu zid se stanjuje. Skošeni dio pročelja od ravnoga je dijela odvojen polukružnim kordonskim vijencem. Samo je treća etaža kule otvorena manjim pravokutnim prozorima. Prizemlje kule presvođeno je bačvastim svodom. Međukatna konstrukcija između druge i treće stambene etaže bila je drvena. Treća etaža presvođena je križno-bačvastim svodom, kroz koji se prolazi na terasu. Na pročelju u visini spoja treće i četvrte etaže nalaze se ostatci ležišta izvornih mašikula, koji su opasivali cijelu kulu, a ravna terasa na vrhu kule opasana je prsobranom s kruništem. Ulaz u kulu na prvome je katu jugozap. pročelja te mu se pristupa zidanim stubištem i podiznim mostom.

LIT.: D. Magaš, J. Faričić, Problemi suvremene socio-geografske preobrazbe otoka Oliba, *Geoadria*, 7(2002) 2; S. Perojević, B. Trifunović, *Kula Aquila (Akvila), Pučišća* (konzervatorski elaborat), Split 2018.

OMIŠ – PEOVICA,

tvrdi grad u gradu Omišu na ušću rijeke Cetine, 21 km jugoistočno od Splita. Naziva se još i *Mirabela*. Tijekom prve pol. XIII. st. sagradili su ga knezovi Kačići na mjestu nekadašnje kasnoantičke ili biz. utvrde iz V. ili VI. st. U posjedu Kačića utvrda je bila do 1281., kad su je zaposjeli Mlečani. Dvije godine poslije, odnosno 1283., Omišem su zagospodarili knezovi Bribirski i držali ga do 1322., kad prelazi u posjed ug.-hrv. kralja Karla I. Roberta Anžuvina. Oko 1387. zaposjeo ga je bos. kralj Tvrtko I. Kotromanić, koji je vlast nad Omišem prepustio Ivanišu Horvatu, u vlasništvu kojega je do njegove smrti 1394. Potom je vlast nad utvrdom preuzeo ug.-hrv. kralj Sigismund Luksemburgovac.

OMIŠ – PEOVICA, tlocrt (gore); plan naselja, preuzeto iz: *Hrvatski povijesni atlas*, Zagreb 2018 (dolje)

God. 1400. Peovica je prvi put, a 1403. trajno dospjela pod vlast splitskoga hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Nakon što je on 1416. preminuo, njegova udovica Jelena Peovicu je, zajedno s drugim omiškim utvrdama, predala bratu Ivanišu Nelipčiću. Iako je Ivaniš sve svoje posjede, tako i Omiš, oporučno ostavio 1434. zetu Ivanu VI. starijem Frankopan, već 1437. Sigismund Luksemburgovac oduzeo je Omiš njegovoj udovici Katarini Nelipčić i stavio ga pod upravu bana Matka Talovca. God. 1440. Peovicu je zaposjeo Stjepan Vukčić Kosača, a već 1444. Mletačka Republika. Za njezine je vladavine Peovica temeljito pregrađena u duhu renesansnoga vojnoga graditeljstva i prilagođena ratovanju vatrenim oružjem. Nakon pada cijeloga omiškoga zaleđa pod vlast Osmanskoga Carstva 1530-ih, omiške su utvrde postale predziđem kršćanstva na ist. obalama Jadrana i tu su ulogu zadržale sve do

OMIŠ – PEOVICA, ostatci utvrde, foto: D. Lovrić

okončanja Morejskoga rata 1699., u kojem je Mletačka Republika osvojila njegovo zaleđe. Za II. svj. rata utvrda je dijelom devastirana izgradnjom armiranobetonskih bunkera, a potkraj 1980-ih u udaru groma stradala je branič-kula, koja je potom obnovljena. – Ostatci Peovice nalaze se na hrptu strme kamene litice, koja se kao krajnji juž. ogranak Omiške Dinare strmo uzdiže neposredno iznad povijesne jezgre Omiša. Konfiguracija tla na kojem je podignuta uvjetovala je njezinu visinski vrlo razvedenu kompoziciju na šest razina i tlocrt u obliku uska i izdužena trapeza užom stranicom okrenutom prema istoku, dimenzija oko 61 m × 22 m. Jezgru i najbolje očuvani dio utvrde čini branič-kula, podignuta na najvišem položaju kompleksa u ist. dijelu utvrde. To je troetažna obrambena građevina trapezasta tlocrta izvana, odnosno višekutnoga tlocrta iznutra, nadsvođena kupola-

stim svodom. Pristupa joj se s juga strmim utvrđenim stubištem, dijelom uklesanim u živu stijenu. Osim vrata na juž. strani, kula na začelnoj sjv. strani ima još jedna manja vrata, koja su u slučaju opsade služila za sigurnu opskrbu utvrde ili, u slučaju njezina pada, za bijeg. Ispod kule prostiru se na pet kaskadnih etaža središnji dijelovi utvrde, koji su na zap. strani bili branjeni najmanje trima kulama, od kojih su se zbog izgradnje bunkera u II. svj. ratu očuvali tek ostatci. Nekadašnji palas izdužena pravokutna tlocrta s ugaonom kvadratnom kulom nalazio se na najnižoj razini utvrde.

LIT.: V. Kovačić, Fortifikacije grada Omiša, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 16(1992); Ista, Tvrđave na donjoj Cetini u obrani omiškog komunalnog teritorija, *Omiški ljetopis*, 1(2002); M. Ančić, Srednjovjekovni Omiš, u: *Omiš i Poljica*, Zagreb 2006; V. Kovačić, Urbanistički razvitak i arhitektura, ibid.